

Tarptautinę apsaugą gavusių asmenų susijungimas su šeima sunkiai įgyvendinamas

Lietuvos Respublikos Seimas 2014 m. gruodžio 9 d. priėmė LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimus, kurie įsigaliojo nuo 2015 m. kovo 1 d.¹ Įsigaliojus minėtiems LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimams, teise į šeimos susijungimą nuo šiol galės naudotis ne tik pabėgėlio statusą, bet ir papildomą apsaugą Lietuvos Respublikoje gavę užsieniečiai.

Praplėtus subjektų, galinčių naudotis teise į šeimos susijungimą, ratą, prašymų išduoti leidimus gyventi šeimos susijungimo pagrindu neabejotinai padaugės. Todėl, siekiant užtikrinti veiksmingą prieglobstį gavusių asmenų šeimų susijungimo įgyvendinimą, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija kviečia suinteresuotas institucijas apskritojo stalo diskusijos metu aptarti tarptautinius bei regioninius standartus dėl tarptautinę apsaugą gavusių asmenų šeimų susijungimo, taip pat šiuo metu galiojančią nacionalinę teisinę reglamentavimą teisės į šeimos susijungimą įgyvendinimo srityje bei praktikoje kylančius šios teisės įgyvendinimo sunkumus.

Tarptautinę apsaugą Lietuvos Respublikoje gavusių asmenų teisės į šeimos susijungimą įgyvendinimo sunkumai

Galima išskirti šiuos pagrindinius tarptautinę apsaugą Lietuvos Respublikoje gavusių asmenų teisės į šeimos susijungimą įgyvendinimo sunkumų keliančius aspektus: šeiminius ryšius įrodančių dokumentų pateikimas; reikalavimas turėti sveikatos draudimą, tinkamą gyvenamąją vietą bei pakankamą lėšų pragyvenimui, Šengeno vizos

¹ Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 pakeitimo įstatymas, Nr. XII-1396, 2014 m. gruodžio 9 d.

atvykstančiam šeimos nariui išdavimas, procedūros trūkumai. Šie sunkumai detalizuojami toliau.

Dėl šeiminius ryšius įrodančių dokumentų pateikimo

Kreipiantis dėl leidimų gyventi išdavimo šeimos susijungimo pagrindu, kartu su prašymu išduoti leidimą gyventi turi būti pateikti šeiminius ryšius patvirtinantys dokumentai, kurie turi būti legalizuoti ar patvirtinti pažyma (Apostille). Pažymėtina, jog prieglobstį gavusiems asmenims dėl specifinės jų padėties gali būti sudėtinga pateikti šeiminius ryšius įrodančius dokumentus, kadangi dėl situacijos jų kilmės valstybėje jie gali būti prarasti ar sunaikinti, o kreipimasis į kilmės valstybės kompetentingas institucijas dėl tokių dokumentų išdavimo gali kelti pavojų prieglobstį gavusio asmens saugumui. O reikalavimas pateikti legalizuotus ar pažyma (Apostille) patvirtintus dokumentus dar labiau apsunkina prieglobstį gavusių asmenų šeimos susijungimą, kadangi šeiminius ryšius įrodančių dokumentų legalizavimo procedūra taip pat gali sukelti pavojų prieglobstį gavusių asmenų saugumui: siekiant legalizuoti užsienio valstybėje išduotą dokumentą, reikia kreiptis į tos užsienio valstybės diplomatinę atstovybę, kurioje asmuo būtų apklausiamas dėl vykimo į Europą ir dokumento legalizavimo tikslų, kas vėlgį atskirais atvejais galėtų kelti grėsmę prieglobstį gavusio asmens saugumui, nes būtų nustatyta jo buvimo vieta.

Dėl 3 mėnesių termino taikymo, siekiant pasinaudoti palankesnėmis šeimos susijungimo sąlygomis

LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 26 straipsnio 3 dalyje numato, jog reikalavimai pateikti dokumentus, patvirtinančius, kad užsienietis turi pakankamai lėšų pragyventi Lietuvos Respublikoje, kad turi gyvenamąją patalpą Lietuvos Respublikoje ir turi sveikatos draudimą, galiojantį užsieniečio buvimo Lietuvos Respublikoje laikotarpiu, netaikomas, jei užsienietis dėl leidimo laikinai gyventi šeimos susijungimo pagrindu išdavimo kreipiasi per 3 mėnesius nuo prieglobsčio Lietuvos Respublikoje užsieniečiui, pas kurį atvykstama šeimos susijungimo tikslu, suteikimo. Ši nuostata iš esmės atitinka Direktyvos 2003/86/EB 12 straipsnį (tačiau Direktyvos 2003/86/EB 12 straipsnis kalba tik apie pabėgėlio statusą gavusius asmenis). Nors LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 26 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą nuostatą galima vertinti kaip nustatančią palankesnes sąlygas tarptautinę apsaugą gavusių užsieniečių šeimos susijungimui lyginant su kitais šeimos susijungimo siekiančiais užsieniečiais, vis dėlto 3 mėnesių

terminas yra per trumpas. Tarptautinę apsaugą gavusiems asmenims gali būti sudėtinga kreiptis dėl šeimos susijungimo per 3 mėnesius nuo prieglobsčio jiems suteikimo dienos, kadangi yra galimos situacijos, kai bėgant nuo persekiojimo kilmės valstybėje šeimos nariai pasimeta ir nežino apie vienas kito buvimo vietą, arba dėl karinio konflikto kilmės šalyje, neturi duomenų apie išlikusius gyvus savo šeimos narius. Taigi dingusių ar pasimetusių šeimos narių paieška gali trukti ilgiau nei 3 mėnesius. Laikytis reikalavimo pateikti prašymus dėl šeimos susijungimo per 3 mėnesius nuo prieglobsčio suteikimo taip pat gali būti sudėtinga tais atvejais, kai prieglobstį gavęs asmuo ir (ar) jo šeimos nariai neturi reikiamų dokumentų (kelionės dokumentai, vizos, šeiminius ryšius patvirtinantys dokumentai), o jų gavimas gali kurį laiką užtrukti. Pažymėtina ir tai, kad prieglobstį gavusiems asmenims ar jų šeimos nariams apskritai gali būti pavojinga kreiptis į kompetentingas savo kilmės valstybės institucijas dėl dokumentų išdavimo arba tokių dokumentų gavimas gali būti labai sudėtingas ir ilgai trunkantis procesas dėl susiklosčiusios situacijos ar egzistuojančios praktikos kilmės valstybėje.

Dėl atvykstančių šeimos narių sveikatos draudimo

Tais atvejais, kai prašymas dėl leidimo gyventi išdavimo šeimos susijungimo pagrindu pateikiamas vėliau nei per 3 mėnesius nuo prieglobsčio suteikimo asmeniui, pas kurį atvykstama šeimos susijungimo pagrindu, atvykstantys šeimos nariai turi pateikti sveikatos draudimą patvirtinantį dokumentą, galiojantį jų buvimo Lietuvos Respublikoje laikotarpiu, arba dokumentą, patvirtinantį, kad jie Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo numatytais atvejais yra apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu. Šiuo atveju pažymėtina, jog pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. A1-238 patvirtinto Lietuvos valstybės paramos teikimo užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai tvarkos aprašo (toliau – Integracijos aprašas) 2 punkto nuostatas užsieniečiu, gavusiu prieglobstį ir pagal Integracijos aprašo nuostatas turinčiu teisę gauti Lietuvos valstybės paramą integracijai, yra laikomas užsienietis, kuriam LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatyta tvarka suteiktas pabėgėlio statusas ir išduotas leidimas nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje ir jo šeimos nariai, kurie Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka atvyko į Lietuvą šeimų susijungimo pagrindu. Integracijos aprašo 12 punkte numatyta, jog parama integracijai užsieniečiams, gavusiems prieglobstį, centre teikiama nuo leidimo nuolat ar laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje išdavimo dienos. Vadovaujantis Integracijos aprašo 21.7 punktu, integraciją

įgyvendinančioms institucijoms lėšos prieglobstį gavusio užsieniečio ar jo šeimos integracijai vykdyti pagal lėšų poreikį skiriamos atskiroms priemonėms įgyvendinti, tarp jų ir sveikatos draudimui. Taigi pagal šiuo metu galiojančias Integracijos aprašo nuostatas, pabėgėlio šeimos narys, gavęs leidimą gyventi šeimos susijungimo pagrindu, nuo leidimo gyventi jam išdavimo dienos turi teisę gauti Lietuvos valstybės paramą integracijai, įskaitant būti draudžiamu privalomuoju sveikatos draudimu iš integracijai skirtų lėšų. Būtent dėl šios priežasties pabėgėlio šeimos nariams kreipiantis dėl leidimų gyventi išdavimo šeimos susijungimo pagrindu neturėtų būti taikomas reikalavimas pateikti dokumentus, kad jie turi sveikatos draudimą, galiojantį jų buvimo Lietuvos Respublikoje laikotarpiui, nes pagal galiojančius teisės aktus jie bus draudžiami iš integracijai skirtų lėšų.

Dėl pakankamų lėšų pragyventi

Kreipiantis dėl leidimo gyventi išdavimo šeimos susijungimo pagrindu, reikia pateikti dokumentą, patvirtinantį, kad atvykstantis šeimos narys turi pakankamai lėšų ir (ar) gauna reguliarių pajamų, kurios gali būti laikomos pakankamomis pragyventi Lietuvos Respublikoje. Šiuo metu pakankamas lėšų dydis pragyvenimui vienam mėnesiui yra 300 EUR (metams – 3 600 EUR vienam asmeniui). Tačiau dažnu atveju tarptautinę apsaugą Lietuvoje gavę asmenys ir jų šeimos nariai neturi pakankamai lėšų. Tarptautinę apsaugą gavusių asmenų finansinė padėtis gali būti sunki dėl ekonominių sunkumų jų kilmės valstybėje, ypač jei joje vyksta kariniai veiksmai. Lietuvoje prieglobsčio procedūros metu asmenys neturi teisės dirbti, todėl visą prieglobsčio prašymo nagrinėjimo laiką negauna pajamų. Gavus leidimą gyventi galimybes dirbti ir užsidirbti gali apsunkinti kalbos nemokėjimas, reikiamos kvalifikacijos, ar ją patvirtinančių dokumentų neturėjimas. Atsižvelgiant į tai, kad tarptautinę apsaugą gavusių asmenų bendras šeimyninis gyvenimas paprastai yra galimas tik prieglobsčio valstybėje, reikalaujamų turėti lėšų trūkumas neturėtų tapti kliūtimi tarptautinę apsaugą gavusiems asmenims susijungti su šeima. Be to, pagal prieš tai nurodytas Integracijos aprašo nuostatas, pabėgėlio šeimos nariui išdavus leidimą gyventi šeimos susijungimo pagrindu, jam bus teikiama valstybės parama integracijai, kuri apima valstybinės kalbos mokymą, švietimą, užimtumą, aprūpinimą gyvenamąja patalpa, socialinę apsaugą bei sveikatos apsaugą. Todėl, tarptautinę apsaugą gavusio asmens šeimos nariams kreipiantis dėl šeimos susijungimo net ir praėjus 3 mėnesiams po tarptautinės apsaugos

asmeniui suteikimo, reikalavimas dėl pakankamų lėšų dydžio pragyvenimui Lietuvos Respublikoje turėtų būti vertinamas lanksčiai, atsižvelgiant į individualias aplinkybes.

Dėl gyvenamosios vietos

Kreipiantis dėl leidimo gyventi išdavimo šeimos susijungimo pagrindu, reikia pateikti dokumentą, patvirtinantį, kad užsienietis Lietuvos Respublikoje turi gyvenamąją patalpą nuosavybės teise arba naudojasi gyvenamąją patalpą nuomos ar panaudos pagrindais. Tai taip pat tampa praktine kliūtimi tarptautinę apsaugą gavusių asmenų šeimos susijungimui, kai tarptautinę apsaugą gavęs asmuo neturi pakankamai savų lėšų ir naudojasi Lietuvos valstybės parama integracijai ir jos teikimo metu gyvena Pabėgėlių priėmimo centre. Tačiau vadovaujantis Integracijos aprašo 2 ir 4 punkto nuostatomis, pabėgėlio šeimos nariai, gavę leidimus gyventi šeimos susijungimo pagrindu, taip pat galės naudotis Lietuvos valstybės parama integracijai, įskaitant gyvenimą Pabėgėlių priėmimo centre. Taigi reikalavimas dėl tinkamos gyvenamosios vietos turėjimo turėtų būti vertinamas lanksčiai, atsižvelgiant į individualias aplinkybes.

Dėl procedūros

Dokumentai dėl leidimų gyventi pateikiami migracijos tarnyboms, tačiau esant bet kokiam dokumentų trūkumui migracijos tarnybos atsisako juos priimti. Tokiu atveju su prašymu kreipiamasi į Migracijos departamentą leisti dokumentus pateikti išimties tvarka. Migracijos departamentas prašymą gali nagrinėti ir atsakymą asmeniui pateikti ne vėliau kaip per 20 darbo dienų. Atsižvelgiant į tai, kad asmeniui Šengeno viza paprastai išduodama mėnesiui, komplikuojasi dokumentų padavimas tenkinant reikalavimą būti teisėtai esančiu tiek kreipiantis dėl leidimo laikinai gyventi, tiek dėl Šengeno vizos pratęsimo, tiek dėl nacionalinės D vizos išdavimo jau padavus dokumentus dėl leidimo gyventi.

Migracijos tarnybos nėra įpareigosotos raštu pateikti duomenis, kokie dokumentai neatitinka nustatytų teisės aktų reikalavimų, todėl galimos situacijos, kai gavus Migracijos departamento leidimą pateikti vienus dokumentus, paaiškėja, kad asmuo neatitinka ar jau nebeatitinka kito reikalavimo ir vėl yra priverstas kreiptis į Migracijos departamentą su prašymais leisti pateikti dokumentus išimties tvarka, neatitinkant kurio nors įstatyme numatyto reikalavimo.

Dėl Šengeno vizos išdavimo

Dėl leidimo gyventi išdavimo užsienietis gali kreiptis į Lietuvos Respublikos diplomatinę atstovybę ar konsulinę įstaigą užsienyje, tačiau teisėtai į Lietuvą atvykęs užsienietis, prašymą dėl leidimo gyventi išdavimo šeimos susijungimo pagrindu gali pateikti migracijos tarnybai Lietuvos Respublikoje. Tam, kad tarptautinę apsaugą Lietuvos Respublikoje gavusio asmens šeimos nariai galėtų teisėtai atvykti į Lietuvą, jie turi kreiptis į užsienyje esančias Lietuvos Respublikos diplomatines atstovybes dėl Šengeno vizų išdavimo.

Kreipiantis dėl Šengeno vizos išdavimo reikia pateikti:

1. nustatytos formos prašymą išduoti Šengeno trumpalaikę vizą;
2. galiojantį kelionės dokumentą, kurio galiojimo laikas turi būti ne mažiau kaip 3 mėnesiai ilgesnis už prašomos išduoti Šengeno trumpalaikės vizos galiojimo laiką, jame turi būti ne mažiau kaip du tušti puslapiai ir jis turi būti išduotas per pastaruosius 10 metų;
3. vieną spalvotą nuotrauką, atitinkančią asmens amžių;
4. galiojantį sveikatos draudimą, kurio suma yra 30 000 EUR, patvirtinantį dokumentą;
5. dokumentus, nurodančius kelionės tikslą;
6. dokumentus, nurodančius apgyvendinimo vietą, arba įrodymą, kad asmuo turi pakankamai lėšų susimokėti už apgyvendinimą;
7. dokumentus, įrodančius, kad asmuo turi pakankamai pragyvenimo lėšų: 40 EUR vienai dienai, o turint patvirtintą kvietimą atvykti – 20 EUR vienai dienai (šis reikalavimas netaikomas nepilnamečiam užsieniečiui, vykstančiam kartu su pilnamečiu šeimos nariu);
8. informaciją, padedančią įvertinti, ar asmuo ketina išvykti iš valstybių narių teritorijos iki prašomos vizos galiojimo pabaigos.

Pagrindinės kliūtys, su kuriomis susiduria tarptautinę apsaugą gavusių asmenų šeimos nariai, besikreipiantys dėl Šengeno vizų išdavimo, yra reikalavimas įrodyti pakankamas pragyvenimo lėšas (maksimaliam Šengeno vizos galiojimo laikotarpiui – 3 mėnesiams reikia parodyti, kad turima 3600 EUR (neturint kvietimo atvykti), arba 1800 EUR (turint kvietimą atvykti) vienam asmeniui), reikalavimas įrodyti, kad jie išvyks iš valstybių narių teritorijos iki prašomos vizos galiojimo pabaigos. Kadangi tarptautinę apsaugą gavusių asmenų šeimos nariai į Lietuvą vyksta siekdami susijungti su ten gyvenančiu

jų šeimos nariu, jie neketina išvykti iš Lietuvos iki prašomos vizos galiojimo pabaigos, nes jų tikslas – susijungimas su šeima. Todėl tarptautinę apsaugą gavusių asmenų šeimos susijungimo atvejais neturėtų būti reikalaujama įrodyti, kad šeimos narys ketina grįžti į savo kilmės valstybę. Vėliau esant Lietuvoje ir tvarkant dokumentus dėl leidimų gyventi išdavimo sunkumų sukelia išduotos Šengeno vizos trukmė (visais praktikoje pasitaikiusiais atvejais Šengeno viza buvo išduota mėnesiui).